

SALMAN
RUSHDIE

Furie

Traducere din limba engleză
și note de Vlad Russo

POLIROM
2020

Când un om lipsit de credință imită hotărârile luate de un credincios, rezultatul riscă să fie deopotrivă vulgar și stupid. Profesorul Solanka nu se înveșmântase cu o pânză peste șolduri, nu o pornise cu vasul pentru pomeni în mână. În loc să se lase în voia sortii ce l-ar fi așteptat pe stradă și a milosteniei străinilor, el zburase cu *business clas* până la aeroportul JFK, trăsesse pentru scurt timp la Hotelul Lowell, contactase un agent imobiliar și, cu mult noroc, reușise să-și găsească repede comodul apartament din West Side. În loc să se îndrepte către Manaus, Alice Springs sau Vladivostok, aterizase într-un oraș în care nu era total necunoscut, un oraș care nu-i era nici lui complet necunoscut, a cărui limbă o putea vorbi și în care se putea orienta și putea înțelege, până la un punct, obiceiurile autohtonilor. Acționase fără să gândească, se pomenise în avion, legat cu centura de scaun, înainte de a-și fi acordat un răgaz de reflecție; pe urmă, pur și simplu acceptase această hotărâre imperfectă, reflexă, se lăsase purtat de propriii săi pași pe acest drum neverosimil. Un *sanyasi* la New York, un *sanyasi* cu card de credit și locuind într-un duplex reprezenta o contradicție în termeni. Perfect. Avea să întrupeze această contradicție și, în ciuda firii lui contradictorii, avea să-și urmărească țelul. Era și el în căutarea calmului, a liniștii. De aceea vechiul său eu trebuia într-un fel anulat, scos din joc o dată pentru totdeauna. Ca să nu se mai poată ridica din mormânt, aidoma unui spectru care ar emite pretenții asupra lui, cine știe când în viitor, trăgându-l înapoi în groapa adâncă a trecutului. Iar dacă eșua, eșua și gata. Căci cine ia seama la ceea ce urmează eșecului câtă vreme încearcă încă să reușească? La urma urmei, Jay Gatsby, cel ce se avântase mai sus decât toți, a eșuat și el în final, dar înainte de a se prăbuși, și-a trăit viața – viața americană strălucitoare, fragilă, aurită, exemplară.

Se trezi în patul său – îmbrăcat din nou din cap până în picioare, cu răsuflarea grea de băutură – fără să știe cum sau când ajunsese acolo. Și odată cu conștiința îi reveni și spaima. Încă o noapte despre care nu știa nimic. Din nou i se rupsesse filmul. Dar ca și înainte, nu avea sânge nici pe haine, nici pe mâini și nu avea arme asupra lui, nici măcar

un pietroi. Se sculă clătînându-se, apucă telecomanda și prinse sfârșitul unui program de știri de pe un post local. Nu se sufla o vorbă despre Asasinul cu Pietre, despre Omul cu Panama sau despre vreo frumusețe din lumea bună asasinată. Nici o păpușă vie nu fusese sfărâmată. Se prăbuși înapoi pe pat, respirând precipitat și anevoios. Apoi, zvrârlindu-și încălțările din picioare, își trase cuvertura peste cap, încercând să uite că-l durea.

Cunoștea această panică. De mult, într-un cămin de la Cambridge, fusese incapabil să se ridice și să ia în piept noua lui existență de student. Acum, ca și atunci, panica și demonii se năpusteau asupra lui din toate părțile. Era neajutorat în fața demonilor. Le auzea aripile de liliac fâlfâindu-i pe la urechi, le simțea degetele drăcești încleștate în jurul încheieturilor sale ca să-l tragă în acel infern în care nu credea, dar care se tot ivea în cuvintele sale, în emoțiile sale, în acea parte din el scăpată de sub control. Acea parte crescândă din el care o lua razna, alunecând printre mâinile lui plâpânde... Unde era Krysztof Waterford-Wajda, acum când avea atâta nevoie de el? Hai, Dubdub, bate-mi la ușă și smulge-mă de pe marginea Hăului ce mi se cascadează dinainte. Dubdub însă nu se întoarce să-i bată la ușă de dincolo de poarta Paradisului.

Nu-i asta, își spuse Solanka febril. Nu asta era povestea pe care o purtase cu sine atâta amar de drum! În nici un caz melodrama asta cu Dr. Jekyll și Mr. Hyde, o saga jalnică. Nu exista în edificiul vieții sale nici filonul gotic, nici laboratorul de savant dement, nici retortele bolborosind, nici poțiunea pentru metamorfoze demonice. Dar teama, panica nu-l slăbeau o clipă. Își strânse mai tare cuvertura deasupra capului. Simțea mirosul străzii îmbibat în haine. Nu exista nici o dovadă a implicării sale în vreo crimă. Și nici nu era cercetat în legătură cu ceva. Câți oameni purtau oare pălării de Panama într-o vară oarecare în Manhattan? Sute, cel puțin. Atunci de ce se chinuia atât? Fiindcă dacă a fost cu puțință cuțitul, atunci și asta era cu puțință. Veneau apoi împrejurările: trei crize nocturne de amnezie, trei femei omorâte. Coincidența asta îi impunea o tăcere mormântală, ca și cuțitul ridicat în întuneric, dar de sine însuși n-o putea ascunde. Și mai era și revărsarea inconștientă de obscenități

de la Café Mozart. Dovezi insuficiente în fața oricărui tribunal pentru o condamnare, numai că el era propriul lui judecător, iar jurații încă deliberau.

Cu privirea împăienjenită, formă un număr de telefon și așteptă ca vocea artificială să încheie interminabila introducere ca să-și asculte mesajele. *Aveți... un!... mesaj nou... Următorul... mesaj nou... NU există... Mesaj... unu.* Apoi urma glasul lui Eleanor, de care se îndrăgostise cu atâția ani în urmă: „Malik, spui că vrei să uiți de tine. Eu spun că ai uitat deja. Spui că nu vrei să fii robul furiei tale. Eu spun că niciodată nu te-a stăpânit mai temeinic. Mă gândesc la tine, chiar dacă tu m-ai uitat. Îmi amintesc cum erai înainte ca păpușa aia să ne fi distrus viețile: te interesa totul. Asta-mi și plăcea la tine. Îmi amintesc de veselia ta, de felul tău groaznic de a cânta, de notele caraghioase pe care le scoteai. M-ai învățat să-mi placă crichetul; aș vrea ca și lui Asmaan să-i placă. Îmi amintesc dorința ta de a cunoaște tot ce-i mai bun în oameni, dar și de a privi fără iluzii tot ce e mai rău. Îmi amintesc cum iubeai viața, cum îți iubeai fiul, cum mă iubeai pe mine. Tu ne-ai abandonat, dar noi nu. Întoarce-te acasă, iubitele. Te rog, întoarce-te“. Vorbe simple, temerare, sfâșietoare. Dar aici se căsca un nou hău. Când oare îi vorbise lui Eleanor despre furie și despre uitare? Pesemne că venise acasă beat și voise să se explice. Poate că-i lăsase un mesaj la care ea îi răspunsese acum. Iar ea auzise, ca întotdeauna, mult mai mult decât spusese el. Într-un cuvânt, îi auzise spaima.

Își impuse să se ridice, să se dezbrace și să facă un duș. În timp ce-și făcea cafeaua în bucătărie, își dădu seama că în apartament nu era nimeni. Cu toate astea, era ziua de venire a Wislawei. De ce nu venise oare? Solanka o sună la telefon.

— Da?

Era într-adevăr glasul ei.

— Wislawa? întrebă el. Aici profesorul Solanka. Nu trebuia să vii astăzi la lucru?

Urmă o lungă pauză.

— Domnule profesor, se auzi Wislawa, cu o voce mică și timidă. Nu vă aduceți aminte?

Simți că-l trec sudori reci.

— Ce? Ce să-mi aduc aminte?

Glasul Wislawei suna plângăreț.

— M-ați concediat, domnule profesor. De ce? Fără nici un motiv. Sigur că vă amintiți. Și vorbele pe care mi le-ați spus. Eu n-am auzit în viața mea așa cuvinte din gura unui om educat. Cu asta, pentru mine s-a încheiat. Deși m-ați chemat să mă rugați, eu nu pot să mai vin la dumneavoastră.

Se auzi un glas de femeie în preajma ei, iar Wislawa reluă, adăugând cu multă hotărâre:

— Oricum, salariul meu e inclus în contract. Așa că, fiindcă m-ați concediat pe nedrept, îl primesc în continuare. Am vorbit cu proprietarii și au fost de acord. Cred c-o să vorbească și cu dumneavoastră. Știți, lucrez pentru doamna Jay de multă vreme.

Malik Solanka puse receptorul în furcă fără să mai spună nimic.

Ești concediată. Ca într-un film. Cardinalul înveșmântat în purpură coboară treptele aurite ca să aducă mesajul de adio al papei. Șoferul, o femeie, așteaptă în mica ei mașină, iar când se apleacă pe geam, nemilosul mesager poartă chipul lui Solanka.

Prin oraș se stropea cu pesticid Anvil. Mai multe păsări, mai ales de prin zona mlăștinoasă din Staten Island, muriseră de encefalita provocată de virusul Nilului de Vest, iar primarul nu voia să riște. Alertă maximă în privința țânțarilor. Stați în casă după lăsarea serii! Purtați mânecă lungă! Când dați cu spray, închideți toate geamurile și stingeți aparatele de aer condiționat! Ce măsuri radicale, în ciuda faptului că nici un om nu fusese contaminat de la începutul mileniului. (Ceva mai târziu s-au raportat câteva cazuri, nici unul mortal însă.) Spaima americanilor în fața necunoscutului, exagerările lor, îi făcuseră întotdeauna pe europeni să râdă. „O mașină dă un rateu la Paris și a doua zi un milion de americani își anulează călătoria“, îi plăcea să spună lui Eleanor Solanka, chiar și ei, ființa umană cea mai puțin malițioasă.

Uitând de insecticid, Solanka se plimbase ore întregi sub ploaia invizibilă de otravă. O clipă se gândi să pună pe seama insecticidului pierderile de memorie pe care le avea. Astmaticii aveau atacuri, homarii mureau cu miile, ecologiștii strigau

cât îi ținea gura; el de ce n-ar face-o? Dar, corect din fire, refuză s-o ia pe panta asta. Problemele sale își aveau soriginea în metafizică mai degrabă decât în chimie.

Dacă ai auzit așa, dragă Wislawa, așa trebuie să fie. Numai că, vezi, eu nu mi-am dat seama... Anumite aspecte ale comportamentului său îi scăpaseră de sub control. Dacă ar fi apelat la un specialist, fără îndoială că i s-ar fi diagnosticat un soi de epuizare. (Iar dacă ar fi fost Bronislawa Rhinehart, ar fi primit cu bucurie diagnosticul și, ajuns acasă, ar fi început să caute o persoană pe care s-o dea în judecată.) Îl izbi cu putere ideea că tot un soi de epuizare, de ruptură, căutase și el, în permanență, cu vorbăria lui despre dorința de a fi desfășurat. De ce era deci atât de șocat acum, când anumite segmente cronologice ale vieții sale se rupseseră de altele – acum, când literalmente se dezintegrase în timp? Supraveghează-ți dorințele, Malik. Adu-ți aminte de W.W. Jacobs și de povesteaabei de maimuță¹.

Venise la New York așa cum se ducea Arpentorul lui Kafka la Castel: cu sentimente contradictorii, *in extremis* și cu o speranță nerealistă. Găsise un loc de încartiruire mai confortabil decât al Arpentorului și de atunci nu făcuse decât să colinde străzile în căutarea unei căi de acces, spunându-și că marele Oraș-al-Lumii l-ar fi putut alina, pe el, odraslă a orașului, cu singura condiție să fi găsit poarta către sufletul său magic, invizibil, hibrid. Proiectul ăsta mistic alterase evident continuumul din jurul său. Lucrurile păreau să se desfășoare potrivit logicii, în conformitate cu legile verosimilității psihologice și coerența lăuntrică adâncă a vieții metropolitane, dar de fapt totul era mister. Pesemne însă că nu doar identitatea lui se destrăma la cusături. În dosul fațadei aurite a epocii, a acestor vremuri de opulență, contradicțiile și precaritatea omului occidental – sau ale sufletului american, să spunem – se adânceau și sporeau necontenit. Poate că acea destrămare mai vastă trebuia pusă în evidență

1. William Wymark Jacobs (1863-1943), prozator britanic, autor de romane și povestiri inspirate din folclorul urban. Celebra sa nuvelă, *Laba de maimuță*, povestește nenorocirile unei familii care ajunge să dețină talismanul din titlu, capabil să împlinească dorințele cele mai nesocotite ale posesorului.

și în acest oraș al veșmintelor scipitoare și al cenușii ascunse din aceste vremuri de hedonism public și de spaime private.

Era nevoie de o schimbare de direcție. Povestea încheiată nu e pesemne niciodată aceea pe care ai început-o. Da! Își va lua iarăși viața în propriile mâini, legând strâns laolaltă eurile sale risipite. Va provoca el însuși schimbările lăuntrice pe care le urmărea și le va duce singur până la capăt. Gata cu mișcarea dezgustătoare, năucă, de până acum! Cum s-a putut amăgi cu gândul că orașul ăsta nebun după bani îl va apăra de sine, acest Gotham în care ticăloși ca Joker și Penguin se dezlănțuiau fără ca un Batman (sau măcar un Robin) să le încurce socotelile, acest Metropolis din kryptonit în care nici un Superman nu îndrăznea să calce; în care existența oamenilor bogați era luată drept avuție și plăcerea de a poseda, drept fericire; în care oamenii duceau o viață atât de lustruită, încât marile și crudele adevăruri despre viața aspră fuseseră diluate și tocite; în care sufletele oamenilor rătăceau de atâta vreme departe unul de celălalt, încât abia dacă-și mai aminteau cum să se-atingă; acest oraș a cărui fabuloasă electricitate alimenta barierele electrice înălțate între bărbat și bărbat, ca și între bărbat și femeie? Roma nu s-a prăbușit din cauza slăbiciunii armatelor sale, ci fiindcă romanii au uitat ce înseamnă să fi roman. Era oare noua Romă mai provincială decât provinciile ei? Să fi uitat noii romani pe ce să pună preț și în ce mod s-o facă? Sau n-au știut-o niciodată? Toate imperiile or fi fost oare putrede într-atât sau doar acesta anume era atât de grosolan? Și pe urmă, în toată lumea asta, doar zbucium și doar opulență, nu mai sonda chiar nimeni adâncurile minții și ale inimii? O, tu, Americă de Vis, sunt oare căutările civilizației menite să sfârșească în ghiftuire, la Roy Rogers și la Planet Hollywood, și în fleacurile din *USA Today* și de pe *E!Online*; în rapacitatea jocurilor de milioane de dolari televizate ori în plăcerea voyeurismului; sau în veșnicele locuri de onoare acordate de Ricki și Oprah și Jerry unor invitați care seucid între ei după emisiune; sau în grețoasa revărsare de comedii din ce în ce mai proaste, destinate tinerilor ce-și urlă pe întuneric ignoranța privind la ecranul argintiu; sau chiar la mesele inaccesibile de la Jean-Georges Vongerichten și Alain Ducasse? Unde sunt tainicele chei care ridică zăgazurile entuziasmului?